

بغض فروخورده
تنهایی یک ملت

قادر باستانی‌تبریزی

پژوهشگر علوم ارتباطات

بغض گلویم را گرفته است. دوستی می‌گفت این روزها از این همه ناراحتی، احساس کم می‌آورم. مگر می‌شود ملتی را این چنین تحقیر کرد؟ مردم چه هیزم تری به اولیای امور فروخته‌اند که مستحق چنین حجمی از بی‌احترامی باشند؟ سیستم کارآمد نیست‌ودر فراهم کردن اسباب آسایش عمومی ناتوان است. شایستگان منزوی شده‌اند و سخن مردم نیز شنیده نمی‌شود. حالا هم ارتباط مردم به کل قطع شده است. این قطع ارتباطات همه را در تنگنا قرار داده و آنها را به سمت خائف‌نشینی، تنهایی و دوری از جمع سوق داده است. زندگی اجتماعی، گفت‌وگو و مشارکت نه‌فقط رفاہ روانی، بلکه سلامت جامعه را تضمین می‌کند. رابرت پاتنام، جامعه‌شناس آمریکایی در کتاب «بولینگ تنهایی» هشدار می‌دهد که کاهش تعاملات اجتماعی سلامت جسمی و مدنی انسان‌ها را تهدید می‌کند. ما روز به‌روز از یکدیگر جداتر شده‌ایم و ساختارهای اجتماعی از هم پاشیده‌اند. وقتی جامعه با افزایش حس انزوا، پیوندهای خود را از دست می‌دهد، افراد نه‌تنها احساس تنهایی می‌کنند بلکه توانایی مقابله با بحران‌ها و مشکلات روزمره کاهش می‌یابد. انزوای تحمیلی یا ناشی از اضطراب اجتماعی درست مانند سلول انفرادی، سلامت روان را تخریب می‌کند. تجربه‌های جهانی از سلول انفرادی زندان‌ها افرادی که در قطب جنوب به‌تنهایی زندگی کرده‌اند، نشان می‌دهد که فقدان ارتباط انسانی، استرس، افسردگی و حتی فروپاشی روانی به‌همراه دارد. آدمیرال ریچارد برت که مدتی در قطب جنوب زندگی کرد، توضیح می‌دهد که در سکوت آنجا توانسته افکار خود را سامان دهد، اما چنین تجربه‌ای تنها برای کسانی ممکن است که ظرفیت بالایی سازگاری و امکانات خاص دارند. برای بخش اعظم مردم، فقدان ارتباط واقعی، خطرناک است. در دنیای امروز ارتباط با دیگران از طریق شبکه‌های اجتماعی صورت می‌گیرد. مردم عادت کرده‌اند هر روز ساعتی را در جمع مجازی دوستان، آشنایان و هم‌فکران خود سپری کنند. در گذشته خانواده‌ها و جوامع کوچک حلقه‌های حمایتی قوی بودند و افراد در کنار یکدیگر بحران‌ها را پشت‌سرمی‌گذاشتند. هنرمندان و نویسندگان نیز همواره از ارتباطات انسانی به‌عنوان محور تجربه و خلاقیت یاد کرده‌اند. از موتسنی و آثار او درباره زندگی جمعی و گفت‌وگو با دیگران، تا موسیقی و نقاشی‌هایی که همکاری و تعامل هنری را به تصویر می‌کشاند. در ایران نیز رسم مهمانی، دیدار دوستان و گفت‌وگو در جمع‌های خانوادگی، نمونه‌هایی از تلاش برای حفظ زندگی روزمره است. همان‌طور که روان‌شناس تأکید می‌کنند، انزوا و تنهایی، فقط زمانی مفید است که کوتاه‌مدت و محدود باشد و با تعامل انسانی محدود شود. تجربه‌های شخصی نشان می‌دهد زمانی که افراد فرصت، تعامل و گفت‌وگو با دیگران نداشته باشند، فشارهای اقتصادی و اجتماعی کمتر به سلامت روان آسیب می‌رساند. پژوهش‌ها در ایران نیز نشان می‌دهد، افرادی که در زندگی روزمره با دوستان، خانواده و گروه‌های اجتماعی در ارتباط هستند، میزان افسردگی، اضطراب و حس بی‌کسی کمتری دارند و تاب‌آوری بیشتری در قبال بحران‌ها نشان می‌دهند. اکنون که کلید قطع ارتباطات عمومی دست حکمرانی افتاده است و در هر بحرانی، ساده‌ترین کار قطع ارتباط مردم با یکدیگر شده، راهکارهایی باید داشت که انزوا و تنهایی، مردم را از پا درنیآورد. یک راه، اختصاص زمانی کوتاه در هر روز، برای تماس و گفت‌وگوی روزمره با خانواده، دوستان و همکاران است. مشارکت حضوری در فعالیت‌های محلی، فرهنگی یا آموزشی با خیرخواهانه نیز افراد را از تنهایی درمی‌آورد. ایجاد گروه‌های همیار برای رفع نیازهای روانی و اجتماعی به‌ویژه میان سالمندان و جوانان و اختصاص زمان برای دیدار و تعامل با اعضای خانواده و همسایگان نیز مؤثر است. در شرایط فعلی باید بتوانیم حس تعلق و پیوند اجتماعی را در جامعه تقویت کنیم و از تنهایی و انزوا به‌عنوان چالش و تهدید فاصله بگیریم. تجربه‌های روزمره ایرانی از پیک‌نیک در پارک تا همیاری همسایگان در مواقع بحران، نمونه‌هایی از توانایی ما برای ساختن همبستگی اجتماعی است. عبور از شرایط فرغن امروز ایران بدون ارتباط انسانی و مشارکت اجتماعی ممکن نیست. هر گفت‌وگو و هر کمک کوچک و هر دیدار صمیمانه، گامی به‌سوی جامعه‌ای امیدوارتر است. با تقویت همبستگی می‌توانیم بحران‌های اقتصادی و اجتماعی را پشت‌سر بگذاریم. ارتباط با دیگران، ابزار حیاتی حفظ روان و تاب‌آوری اجتماعی است.

۲۴ ساعت

24 HOURS

hammihanmedia@gmail.com
@Hammihanonline

• صاحب امتیاز و مدیر مسئول: غلامحسین کرباسچی
• مشاوران: عباس عیدی و احمد زیدآبادی
• سردبیر: محمد جواد روح • معاون سردبیر: مهرداد خدیر • دبیر آنلاین: شبنم رحمتی
• دبیران گروه‌ها: فرزانه طهرانی (اقتصاد) • آرمین منتظری (دیپلماسی و بین‌الملل)
• علی ورامینی (رسانه و فرهنگ) • سمیه متقی (سیاست) • الناز محمدی (جامعه) • آرش خاموشی (عکس)
• مدیر اداری و آگهی‌ها: شاهرخ حیدری
• مدیر هنری: مهدی قربانی تبار
• هادی حیدری (طرح و کاریکاتور) • حروفچینی و ویراستاری: شهرام هادی

• تلفن روابط عمومی: ۸۸۷۴۹۳۰۰ • تحریریه: ۸۸۷۳۰۲۹۱ • آگهی‌ها: ۸۸۷۳۵۲۰۷ • نشانی: خیابان شهید بهشتی، خیابان پاکستان، کوچه دوازدهم، پلاک ۱۸
• لیتوگرافی و چاپ: هم‌میهن • تلفن چاپخانه: ۰۲۱۴۶۸۲۱۱۱۴ • توزیع: نشر گستر امروز نوین • تلفن: ۰۲۱-۶۱۹۳۳۰۰۰

خلع سلاح افکار عمومی

قطع اینترنت در پی ناآرامی‌های اخیر
اجازه شنیدن صداهای متنوع در جامعه را از بین می‌برد

فرزاد نعمتی

خبرنگار گروه فرهنگ

در جهان امروز اینترنت و دسترسی به فضای مجازی، دیگر کالایی تجملی یا نیازی ثانویه محسوب نمی‌شود؛ بلکه برای کثیری از مردم دنیا یعنی بیش از پنج میلیارد کاربر آن در جهان - که بخش اعظم آنها در آسیا، سپس در اروپا، آمریکای لاتین، آمریکای شمالی، آفریقا و اقیانوسیه به‌سر می‌برند - بدل شده است به یکی از نیازهای ضروری و چیزی مثل آب برای رفع تشنگی و هوایی برای تنفس. بخش عمده‌ای از اهمیت اینترنت البته در توانایی بالای آن در پاسخگویی به نیازهای انسانی به‌خصوص در حوزه مبادله اطلاعات بازمی‌گردد. در کنار این، شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌ها، خصیلتی مشارکتی را نیز به‌منضه‌ظهور می‌گذارند؛ زیرا در این شبکه‌ها، کاربران نه‌فقط مخاطب پیام قرار می‌گیرند بلکه خود نیز به تولیدکنندگان اطلاعات بدل می‌شوند و بدین ترتیب روابط عمودی رایج در رسانه‌های سنتی را مورد تردید قرار می‌دهند. در کنار این، از آنجا که قدرت عضوگیری در شبکه‌های اجتماعی نیز بالاست، این شبکه‌ها توانایی تغییر و تحول در نگرش‌ها و باورهای یک جامعه را نیز دارا هستند و حتی در بزنگاه‌های خاص سیاسی می‌توانند در بسیج عمومی معترضان علیه حکومت‌ها نیز مؤثر واقع شوند، با چنین تفاسیری، حکمرانی اینترنت و قانون‌گذاری بر پلتفرم‌های دیجیتال، از یک زمینه تخصصی در مطالعات اینترنت و رسانه‌های دیجیتال، به خط‌مقدم بحث‌های علمی، سیاست‌گذاری و جامعه‌شناسی تغییر جهت داده و اینک این پرسشی اساسی است که نحوه نظارت دولت‌ها بر اینترنت باید به چه‌نحوی باشد؟

▼ آزادی مطلق، کنترل مطلق

در این زمینه البته الگوهای متنوعی موردنظر قرار گرفته است که به‌طور کلی می‌توان آن را میان دو طیف موافقان آزادی مطلق و کنترل مطلق در نظر گرفت و شامل مواردی نظیر دسترسی محدود، دسترسی کنترل‌شده و دسترسی گسترده نیز می‌شود. آمانوئل مکرون در همین زمینه در سخنرانی جلسه عمومی افتتاحیه مجمع حاکمیت اینترنت در سال ۲۰۱۸، از نیاز به «راه سوم» در حکمرانی اینترنت سخن گفت؛ راهی در میانه آزادخواهی سیلیکون ولی و دولت‌گرایی اقتدارگرایانه اینترنت چین. مکرون همان‌جا استدلال کرد که مقررات پلتفرم برای بازگرداندن مسئولیت‌پذیری و اعتماد، پیش‌شرطی ضروری است برای حفظ ارزش‌های آزادی، دموکراسی و اینترنت باز.

▼ اینترنت ملی در ایران

در ایران نیز موضوع حکمرانی اینترنت، سابقه‌ای دوده‌ای دارد و لاقلاً از سال ۱۳۸۴ و هنگام طرح بحث درباره شبکه ملی اینترنت، واژه «اینترنت ملی» از واژگان پربسامد و پرمنافشه در حوزه سیاست‌گذاری فضای مجازی بوده است. در آن سال بر اساس تصمیم هیئت‌دولت، مقرر شد با هدف کاهش وابستگی به شبکه جهانی اینترنت، شبکه اینترنت ملی طی سه‌سال به بهره‌برداری برسد. بعدتر در برنامه پنجم توسعه، موضوع شبکه اینترنت ملی با نام جدید «شبکه ملی اطلاعات» و با هدف بسط خدمات دولت الکترونیکی، فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصاد، اجتماعی و فرهنگی مطرح شد. برای پایش عملکرد نیز، سه شاخص اصلی معین شد: ۱- اتصال تمام کسب وکارها و ۶۰ درصد مردم به شبکه ملی اطلاعات و اینترنت. ۲- کسب رتبه دوم در تمام شاخص‌های فاوا در منطقه. ۳- سهم سه درصدی صنعت فناوری اطلاعات از تولید ناخالص داخلی تعیین شد.

▼ تجربه‌های انسداد و قطع اینترنت

ایبن طراحی‌ها اما در دهه ۱۳۹۰، به‌خصوص با گسترش گوشی‌های هوشمند و استفاده گسترده از پیام‌رسان‌های اجتماعی نظیر تلگرام، مورد تردید جدی قرار گرفت؛ زیرا این پیام‌رسان‌ها به‌منبع اصلی برقراری ارتباط، خبررسانی، سرگرمی و کسب‌وکار بدل شدند. واکنش حکومت در آغاز ایجاد محدودیت برای

پیام‌رسان‌هایی همچون لاین و وایبر بود، اما بعدتر با ورود تلگرام، این نرم‌افزار یکی از پرمصرف‌ترین پیام‌رسان‌ها در ایران شد؛ به‌نحوی که در کمتر از دو سال حدود ۴۵ میلیون ایرانی از آن استفاده می‌کردند. امکان ایجاد کانال‌های خبری در تلگرام نیز باعث کوچ بسیاری از خبرگزرای‌های رسمی و غیررسمی بدان شد؛ به‌نحوی که برخی از کانال‌های خبری بیش از دومیلیون کاربر داشتند.

با انتساب برخی حوادث سیاسی نظیر اعتراضات ۱۳۹۶ به این پیام‌رسان، طبق دستور قضائی، دسترسی به آن در فروردین‌ماه ۱۳۹۷ مسدود شد. در ضمن، سیاست حمایت از پیام‌رسان‌های داخلی تصویب شد تا کاربران ایرانی به استفاده از آنها ترغیب شوند. این سیاست، شکست خورد اما در خلال اعتراضات آبان‌ماه ۱۳۹۸ که پس از گران‌شدن بنزین رخ داد، سیاست جدیدی در کنترل اینترنت اتخاذ شد و آن، قطع یک‌هفته‌ای دسترسی به اینترنت در سراسر کشور بود. در این دوران، امکان دسترسی به معبودی کسب‌وکارها در قطع ارتباط با اینترنت را روی سامانه داخلی قرار داده بودند، وجود داشت اما قطع ارتباط با اینترنت جهانی، مشکلات فراوانی را به وجود آورد. با وجود این مشکلات اما تجربه قطع اینترنت، سہار دیگر نیز تکرار شد؛ نخست در اعتراضات ۱۴۰۱، سپس در دوران جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل و اینک در پی اعتراضات دوهفته اخیر. در روزهای اخیر البته دسترسی به برخی دامنه‌های داخلی وجود داشته است اما این بار در ساعاتی از شبانه‌روز، تماس تلفن‌های همراه نیز ممکن نیست، ضمن اینکه ارسال پیامک نیز مقدور نیست. در کنار این، دو پیام‌رسان داخلی «بله» و «آیتا» که قرار بود جایگزین پیام‌رسان‌های خارجی باشند نیز از دسترس خارج شده‌اند و در عمل، هیچ سودی نداشته‌اند.

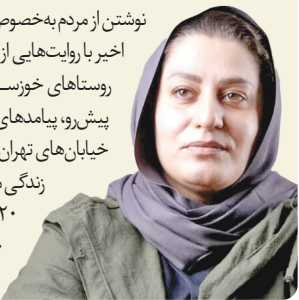
▼ قطع اینترنت یعنی نابودی رسانه‌های مستقل

اینترنت به‌عنوان مؤلفه اصلی فضای مجازی، یک فناوری با استفاده دوگانه است که می‌تواند بسته به نیت کاربران، برای اهداف خوب یا بد استفاده شود. این امری است که در تمدن بشری همواره وجود داشته است. نمونه‌اش چاقویی که با آن، هم می‌توان آدم کشت، هم می‌توان جانی را نجات داد. باین‌همه همان‌طور که امکان استفاده نادرست از چاقو، آرمیان را هنوز قانع نگه کرده است که این ابزار را به کلی کنار بگذارند، به‌نظر می‌رسد برخورد تدافعی با اینترنت نیز چندان توجیه‌پذیر نیست؛ به‌خصوص در زمانه‌ای که معیشت بسیاری از مردم از طریق همین بستر فراهم می‌آید. استدلال مدافعان قطع اینترنت، البته شاید این باشد که استفاده مخالفان نظام از آن، محملی فراهم خواهد آورد برای تحریک افکار عمومی به رفتارهای رادیکال سیاسی. این گزاره البته خالی از واقعیت نیست، اما به این نکته توجه ندارد که پیش‌فرض نهفته پشت این استدلال، چیزی است در این‌مابه که فاطمه مردم توان تشخیص خوب از بد و درست از نادرست را ندارند. در ضمن، این راهکار موقتی به این نکته نیز توجه ندارد که چنین محدودیت‌هایی، خود باعث ایجاد نا‌رضایت در افشار غیرسیاسی جامعه می‌شود. در کنار این، در وضعیتی که صداوسیما رسانه‌ای شکست‌خورده در اقعان افکار عمومی در ایران است و به‌واسطه سیاست‌های مخرب جناحی و رفتارهای غیر حرفه‌ای رسانه‌ای، از پایین‌ترین میزان مقبولیت در عرصه افکار عمومی ایرانیان برخوردار است، قطع اینترنت در عمل، دست تنها گروهی را نیز که در شرایط حاضر می‌توانند به‌شکل حرفه‌ای اخبار تحولات را بازتاب دهند و تصویری واقعی‌تر از نگرش‌های متکثر اجتماعی را انعکاس بدهند، می‌بندد. به بیانی دیگر، کمبود رسانه‌های مستقل و حرفه‌ای در ایران به‌واسطه سیاست‌های کلان رسانه‌ای، باعث شده است که مردم تشنه اخبار و تحلیل در هر اعتراضی، با قطع‌شدن اینترنت، چشم و گوش خود را به شبکه‌های ماهواره‌ای بپسارند که برخی از آنها نه‌فقط در پروپاگاندا هیچ تفاوتی با صداوسیما ندارند، بلکه در قلب واقعیت‌ها و سانسور بسیاری از نگرش‌های متفاوت، رفتاری مشابه در پیش می‌گیرند. بدین ترتیب قطع اینترنت و نبود قوانینی شفاف در زمینه امکان حضور خبرنگاران رسانه‌های مستقل در اعتراضات، در واقع افکار عمومی جامعه ایران را خلع‌سلاح می‌کند و اجازه نمی‌دهد روایت‌های متنوعی که در لایه‌های مختلف مردم در زمینه مسائل مورد اعتراض وجود دارد، جایی در رسانه‌ها بیابد. بدین ترتیب صحنه روایت به میدان نبرد خیر و شر بدل می‌شود؛ عرصه‌ای که حقیقت در آن جایی ندارد.

چهره

روزنامه‌نگاری متعهد به مردم

پنج‌سال پیش در ۲۷ دی‌ماه، یکی از روزنامه‌نگارهای جوان و برجسته مطبوعات ایران که دغدغه‌های اجتماعی را به‌صورت جدی و مستمر در لایه‌های صفحات روزنامه‌ها دنبال می‌کرد، همواره در تلاش بود تا صدای جامعه خویش باشد و روزنامه‌نگاری را به مردم نزدیک‌تر کند، در ۳۹ سالگی درگذشت. این روزنامه‌نگار و دانشجوی دکتری ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی، متولد سال ۱۳۶۰ بود و در میانه دهه ۷۰، به شوق روزنامه‌نگاری وارد دانشگاه تهران شد و بعدها اولین پایان‌نامه را با موضوع روزنامه‌نگاری تحقیقی نوشت. لایمی که سابقه فعالیت در روزنامه ایران، همشهری، خبرگزاری میراث فرهنگی و ایرنا ۲۴ را داشت، نقطه عطف زندگی کاری‌اش در روزنامه شهروند با فعالیت به‌عنوان دبیر گروه اجتماعی و نوشتن گزارش «پدیده گورخوابی» رقم خورد. اما نوشتن از مردم به‌خصوص گروه‌های خاموش را در سال‌های اخیر با روایت‌هایی از ترک تحصیل گسترده دختران در روستاهای خوزستان، شوراهاى شهر و چشم‌انداز پیش‌رو، پیامدهای اجتماعی حمل‌ونقل اینترنتی در خیابان‌های تهران، تأثیر مال‌های پایتخت بر سبک زندگی مردم و... ادامه داد. تا اینکه پس از ۲۰ سال روزنامه‌نگاری، ۲۵ روز پیش از ۴۰ سالگی در سال ۱۳۹۹ درگذشت.

کتابخانه

دعوت به درک بهتر «نظریه داروین»

کتاب «داوکینز در برابر گولد» نوشته کیم استرلنی که نشر نو به‌تازگی آن را ترجمه کاوه فیض‌اللهی منتشر کرده است، یکی از مهم‌ترین اختلاف‌نظرهای نظری در زیست‌شناسی تکاملی را بررسی می‌کند و نشان می‌دهد که خوانش دیدگاه‌های متفاوت درباره نظریه داروین، به ما در درک واقعیت تغییرات زیستی کمک می‌کند. کیم استرلنی، فیلسوف زیست‌شناس در کتاب «داوکینز در برابر گولد»، دیدگاه ریچارد داوکینز بر انتخاب طبیعی در سطح ژن و تأکید او بر سازگاری‌های تدریجی را در برابر نگاه استیون جی گولد

داوکینز در برابر گولد
نویسنده: کیم استرلنی
مترجم: کاوه فیض‌اللهی
انتشارات: نو

مبنی بر نقش تاریخ، تصادف، محدودیت‌های زیستی و گسست‌ها در مسیر تکامل قرار می‌دهد. او قصد دارد تا از این تقابل، نشان بدهد که هر یک از این دورویکر، بخشی از واقعیت تغییرات زیستی را بیان می‌کنند. در نهایت استرلنی در این کتاب نه‌به‌دنبال اعلام برنده است، نه دفاع از یک موضع خاص؛ او می‌خواهد خواننده را به بدین پیچیدگی‌های تکامل دعوت کند و نشان دهد که پیشرفت علمی اغلب از دل همین اختلاف‌نظرها شکل می‌گیرد. نشر نو این کتاب را که به فهم عمیق‌تر نظریه تکامل کمک می‌کند، در ۲۲۳ صفحه و به قیمت ۳۴۰ هزار تومان منتشر کرده است.

تاریخ

آغاز به کار ویکی‌پدیا

ویکی‌پدیا (Wikipedia) دانشنامه‌ای برخط، چندزبانه، مبتنی بر وب با محتوای آزاد و همکاری‌باز است که با همکاری افراد داوطلب نوشته می‌شود و هرکسی که به اینترنت ووب دسترسی داشته

باشد، می‌تواند مقالات آن را ببیند و ویرایش کند. هدف ویکی‌پدیا، آفرینش و انتشار جهانی یک دانشنامه با محتوای آزاد به تمام زبان‌های زنده دنیا است. ویکی‌پدیا از ۱۵ ژانویه ۲۰۰۱ شروع به کار کرد و بنیان‌گذاران آن، جیمی ویلز و لری سنگر هستند. ویلز در راه‌اندازی این دانشنامه از نظریه «نظم خودجوش» اقتصاددان مشهور، فریدریش فون هایک، متاثر بود. طبق آمار، تا سال ۲۰۲۰، قریب به ۶۰ میلیون مقاله در ویکی‌پدیا نوشته شده است، در ماه حدود دو میلیارد بازدید از آن صورت می‌گیرد و در هرامه بیش از ۱۷ میلیون مقاله ویرایش می‌شود. درباره اعتبار ویکی‌پدیا مناقشه‌هایی وجود دارد. برخی آن را به‌خاطر انتشار رایگان، ویژگی قابل ویرایش بودن، سیاست بی‌طرفی و گستردگی عنوان‌ها ستوده‌اند. دیگرانی، اما دسترسی و اعتبار ویکی‌پدیا را به‌خاطر آزادی ویرایش زیر سؤال برده‌اند و به آسیب‌پذیری آن در برابر خرابکاری، کیفیت غیریکنواخت و نیز تر جیح اجماع بر اعتبار در سبک ویرایش مقالات، اشاره کرده‌اند.